

20780
DE
COGITATIONE AETERNA.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA

QUAM

ACADEMIAE IMPERIALI DORPATENSIS

SUMMAE VENERATIONIS DOCUMENTUM ADSCRIPSIT

AUCTOR

CAROLUS BIDDER,

PASTOR ECCLESIAE EVANGELICAE SZAIMENSIS IN GUBERNIO
VILNENSIS.

DORPATI,

LITERIS MICHAELIS GERHARDI GRENZII,
TYPOGRAPHI ACADEMICI.

MDCCCXIV.

Ὅστις ψυχῇ μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι, τούτῳ τὸ
ἀγεῖν ἡσυχίαν τῇ ψυχῇ καὶ μὴ ζῆν, κρεῖττον ἢ
ζῆν. Εἰ δὲ τις ἀνάγκη ζῆν εἴη, δούλῳ ἄμεινον ἢ
ἐλευθέρῳ διαγεῖν τῷ τοιούτῳ τὸν βίον.

Plat. Clit.

Prooemium.

Summum in homine cogitationem esse, nemo dubitabit. Dignissima igitur cogitatio est, cujus causa examinetur. Quare et mihi propositum est, quae vera cogitationis ratio mihi videtur, hic paucis philosophorum disquisitioni submittere. Me primas de hac re ideas praecipue Platoni debere, libenter fateor; eo magis vero mihi, in rustico quodam secessu et summa solitudine viventi, atque omni eruditorum commercio carenti, nunc in elaboranda dissertatione, divini Platonis opera non ad manus fuisse, doleo. Tamen de hac re prae caeteris scribere volui, quia nulla alia mihi magis quam haec in animo semper versatur.

Maximi vero momenti in republica philosophorum mihi videtur, de cogitatione recte ac digno modo cogitare, quare etiam speravi, omnes libenter mihi veniam daturus, quod hanc praecipue rem scribendam elegi, omnesque ideo hoc examinis de cogitatione aeterna periculum animo benevolo accepturos esse.

Dissertationem ipsam in duas divisi partes, quarum prima de cogitatione aeterna in universo, secunda de cogitatione individui agit. Minime vero totam in hac dissertatione causam absolutam esse censeo, sed satis scio, me primas tantum lineas ad examen ulterius persequendum dedisse, quod ut mox ab aliis, in philosophia magis versatis, exsequatur, vehementer cupio.

PARS I.

De aeterna cogitatione in universo.

§. I.

Quid est cogitatio?

Cogitatio non quaedam animi vis, sed ipse animus est. Animus simul cogitat et cogitur, neque cogitat, nisi dum cogitur, neque cogitur, nisi dum cogitat. Non ergo animus efficit cogitationem, sed cogitat, quia cogitur, i. e. quia existit, quia ipse est. Sine cogitatione et animus cogitari non posset, ergo et sine cogitatione non posset esse; nam *τὸ* esse prima lex cogitationis est, sine qua et ipsa ne cogitari quidem posset. Jam Cartesius existentiam ex cogitatione probare voluit, dum dixit: „Cogito, ergo sum.“ Existentia vero non indiget probari. Existo, quia existo. Existentia necessaria est, qui existit non potest non existere. Animus sentit se existere, ap-

perceptionem sui habet, cogitat, neque igitur ipsius existentia ipsi probanda est.

Omne vero quod est, est in ratione; extra rationem nihil est. Possemus etiam dicere: omne quod est, cogitatur, et nihil est, nisi cogitatur. Cogitatio vero caret definitione. Omnis enim cogitationis definitio, cogitationem tantum tamquam animi vim spectat. Nos vero iudicamus, cogitationem ab animo ne cogitando quidem discerni posse. Cogitatio ergo, ut jam antea diximus, est ipse animus, quoad agit et movetur, neque vero animus esse potest, nisi agit et movetur, est enim τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν. (Plat.)

Idcirco et animus tum subjectum est, quod cogitat, tum objectum, quod cogitatur, seu animus apperceptione sui fruitur, se ipsum cogitat.

Supremum vero, quod cogitat et cogitatur, Deus est; ergo et dici posset, Deum esse supremam cogitationem, seu cogitationem κατ' ἐξοχήν. Deus enim non solum supremum αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν, sed et αἰτία πάσης κινήσεως est. Dei existentia non magis pro-

banda est, quam existentia cogitationis. Deus est, quia est, quia non esse nequit. De iis, qui Dei existentiam probandam exigunt, eodem jure exigere possemus, ut probent, quomodo Deus non esse posset. Deque iis, qui perhibent, se Dei existentiam probaturos esse, exigeremus, ut prius suam ipsorum existentiam probarent. Omnis enim de existentia argumentatio in circulum circumagitur. Existentia est per se vera, realis ac idealis, et immediate, i. e. sine aliqua argumentatione, cognoscitur.

Ita vero et cogitatio per se vera realis ac idealis est, et neque definitione, neque argumentatione indiget, sed immediate scimus, nos cogitare. Omnis igitur cogitationis definitio tantum probaret, nos cogitare, sed dum cogitamus cogitatio ipsa jam probata est. Definiri autem non potest, quod ipsum infinitum et indefinitum est.

§. 2.

Cogitatio certas leges sequitur.

Ex ipsa cogitationis natura sequitur, eam liberam esse, neque ullis finibus coerceri posse.

Vani igitur sunt conatus eorum, qui cogitationem in varias vis dispescere, et cogitationi leges ferre, ejusque fines determinare ausi sunt. Cogitatio est una et infinita, ergo et vis ejus omnes inseparabiles in ipsa positae sunt, neque ullas leges ac fines agnoscit, nisi quae ab ipsa natura datae, libertati minime repugnant. Dum vero de legibus loquimur, quas cogitatio sequitur, nihil aliud intelligimus, nisi eas leges, quae in ipsa cogitationis natura positae sunt.

Cogitatio enim, quamquam libera, tamen non arbitraria est. Liberum est, quod leges in sua ipsius natura positae sequitur; arbitrium vero, quod legibus ab ipso datis fruitur. Cogitatio autem non ipsa leges tulit, quas sequitur, sed leges cogitationis necessariae sunt, ita ut ipsa cogitatio necessaria est. Leges vero in ipsa alicujus rei natura positae, minime de ejus libertate detrahunt. Nam et Deus necessario est et agit, neque aliter esse et agere potest, quam est ac agit, quamquam in Deo una cum libertate et summum arbi-

trium est, quia nihil est nec agit, nisi quod ipse esse ac agere vult.

Leges, quas cogitatio sequitur, praecipue tres sunt, quae hic erunt illustrandae.

I. Omni, quod cogitatur, respondere debet aliquid in mundo reali.

Qui, quod antea diximus, perceperunt, facile intelligent, hanc legem libertati cogitationis minime derogare. Non enim est lex, qua cogitatio regitur, sed quam cogitatio necessario sequitur, quia in ipsius natura posita est. Nihil cogitari potest, nisi quod est, nihil vero est, nisi in mundo reali. Omne igitur, quod cogitatur, habet realitatem.

Nemo vero putet, nos de cogitatione illam logicorum sententiam agnoscere, quum dicunt: nihil est in intellectu, quod non antea fuerit in sensibus. Sensus finiti sunt, cogitatio est infinita; finitum vero non potest efficere infinitum. Non ergo dicimus, cogitationem e perceptionibus sensuum manare, sed potius, cogitationem omnem mundum realem, nihil vero amplius, complecti posse, quia extra mundum realem nihil omnino est. Non igitur res (si ita

dicere licet) realiter existentes cogitationem movent, sed cogitari possunt et cogitantur, quia sunt

II. Omne, quod cogitatur, certum ordinem et locum in infinita serie aeternae cogitationis habet.

Cogitatio non est fortuita, neque a nobis pendet, quod cogitemus. Experientia quidem huic sententiae contraria esse videtur. Dicimus aliquando: de hac vel illa re cogitabo. Quomodo vero discernere potuisses, de ea re cogitare, nisi jam antea de ea cogitavisses? Si vero dicis, te ex libero arbitrio hoc propositum cepisse, dicas mihi, quaeso, quaenam hujus propositi causa sit? Nam quae ex libero arbitrio promanant, tamen causam aliquam in ipso arbitrio positam, habere debent. Si vero et causam mihi indicaveris, adhuc quaeram, an causa etiam ex arbitrio tuo nata sit? Quod quum adfirmaveris, porro quaeram de causa causae, et sic in infinitum. Non tandem concedere debes, causam, qua potius de hac vel illa re cogitaveris, necessariam esse? te igitur non

ex libero arbitrio cogitavisse, sed quia in infinita serie cogitationis causa necessaria inerat, cur tibi de hac vel illa re cogitandum erat?

An vero fortasse putas, cogitationem esse fortuitam, et quoad res externae sese praebeant, nasci? non ergo putas, quaeso, etiam res externas certis legibus regi? potestne mundus realis a cogitatione tua sejungi? ubinam vero tibi est mundus, nisi in cogitatione seu idea tua? Non igitur agnoscis parallelismum mundi realis et idealis? non potius agnoscis, mundum realem ac idealem unum eundemque esse? et nihil esse in cogitatione, quod non re vera est, quod non existit? Experientia quidem docet, singulas ideas nasci et renasci, sicuti res sese praebent. Sed et singulae ideae minime per se sunt, sed tamquam ad aeternam cogitationem, seu infinitam cogitationis seriem pertinent. Concedas ergo necesse est, cogitationem tuam non ex te pendere, sed omnia, quae cogitantur, ex certo ordine pendere, quem in infinita cogitationis serie habent.

III. In cogitatione non potest esse vacuum, neque saltus, sed continua et non interrupta series est.

Jam probavimus, cogitationem, quamquam libera est, e certis causis, quibus aliquid in mundo reali respondere debet, sicuti aqua e fonte, promanare, quae vero causae in omni rerum ordine aequae necessariae sunt, ac cogitatio et cogitationis leges. Cogitatio igitur easdem leges sequitur, quas omnis rerum ordo. Quomodo vero in mundo reali neque vacuum, neque saltus esse potest, sed omnes res justo ordine existunt, et serie continua cohaerent, ita et in cogitatione. Videtur ergo inter cogitationem et mundum externum vinculum quoddam secretum, seu harmonia quaedam praestabilita existere; quamquam non potest dici, cogitationem a mundo externo moveri, quia causam, qua movetur, in se ipsa habet, quia se ipsum movens, verum perpetuum mobile est. Ea ipsa tamen ratione non potest esse vacuum in cogitatione, neque saltus; series continua nun-

quam interrupti, neque annulus quidam e medio catenae tolli potest.

Et huic vero sententiae experientia repugnare videtur. Fortasse quis diceret, per somnum tamen cogitationis seriem interrumpi? nos vero et dormiendo cogitare somnia docent, quamquam ea, quae in somno cogitantur, non omnia percipiuntur, neque eandem perspicuitatem et evidentiam habeant.

Quod vero ne mors quidem cogitationis seriem interrumpit, suo loco demonstrabitur.

§. 3.

De Identitate mundi externi seu realis et mundi interni seu idealis.

Mundus externus seu realis nobis est omnis rerum natura, quoad in sensus cadit, et cogitatione percipitur (mundus empiricus). Mundus internus seu idealis, κόσμος ἰδέατος, nobis etiam nihil aliud est, nisi rerum natura, in ipsa cogitatione nata. Quum vero nihil est, nisi in ratione, omne autem quod est, etiam cogitatur, nihil tamen cogitatur, nisi quod est, non habemus, cur mundum idealem

et mundum realem sejungeremus. Neque vero et sejungi possunt, quia idem sunt.

Omni enim, quod est, respondet idea quaedam in animo seu cogitatione, atque omni ideae respondet aliquid in mundo reali, neque id, quod ideae respondet aliud est, nisi ipsa idea, neque idea aliud, nisi id, quod ei respondet. Omne igitur, quod in idea est, est etiam reale, et omne quod realiter existit, est etiam in idea, seu omnia quae sunt, aequae realia ac idealia sunt. Non ergo est, quod mundus realis a mundo ideali differat, aut quomodo dispesci possint.

Non vero experientiam mihi objicias seu dicas, te multas res cognovisse, quarum nulla antea idea in te fuerat, atque multas te habuisse ideas, quibus nulla res in mundo externo respondebat. Nam ut ea, quae de identitate mundi realis et mundi idealis dixi, bene percipias et intelligas, opus est, te e regione empirica ad regionem purae speculationis efferrī posse, quod quum nequis, identitas mundi externi et mundi interni nunquam patebit.

§. 4.

Identitas mundi et cogitationis.

Ex supra dictis sequitur, cogitationem non separari posse a mundo, seu mundum nihil aliud esse, nisi quod cogitatur, neque aliud quid cogitari posse, nisi mundum. Nunc vero ulterius jam progredimur, asserentes, etiam mundum ipsum cogitare, neque mundum aliud quid esse, nisi se ipsum cogitans, quodque se ipsum adspiciens et percipiens beata vita fruitur. Nemo vero negabit, eum, qui se ipsum cogitat, qui ipse objectum suae ipsius cogitationis est, eundem esse cum cogitato, seu subjectum et objectum perceptionis sui ipsius nullo modo differre et separari posse. Quum ergo mundus se ipsum cogitat, neque aliud est, nisi quod ipsum cogitat, omne vero quod est, in mundo est et ad mundum pertinet, mundus etiam et cogitatio unum idemque erunt.

Objiceret vero fortasse quis, mundum ipsum non posse cogitantem esse, quia id tantum cogitare possit, quod vivit, quodque ratione praeditum est. Cum tali mihi fere

non esset disputatio. Ipsi mundus tantum exanime quiddam est, mihi vero est animatus, vivens, cogitans, se ipsum semper adspiciens et percipiens, semper movens motusque, uno verbo, mihi mundus absolutum est.

§. 5.

Mundus est cogitatio seu idea Dei.

Jam supra diximus, nobis mundum realem et idealem eundem esse. Mundus idealis vero est idea Dei, ergo et realis.

Sed mundum idealem Dei ideam seu cogitationem esse, sic probabimus. Nihil potest esse, nisi cogitatur; qui ergo mundus esse posset, nisi cogitaretur? a quo vero potius cogitari posset, quam a Deo? Nos vero contendimus, mundum se ipsum cogitare, ergo jam sua ipsius cogitatione esse posset? Ita est. Sed quomodo mundus cogitat? non eo tantum modo, quo unus est cum Deo? Potesne Deum a mundo discernere, seu mundum cogitare sine Deo? ergo et mundus ipse cogitare non posset, nisi unus idemque esset cum Deo. Quia vero cum ipso Deo unus idemque est, potest cogitare, immo non potest non

cogitare. Neque mundus est absolutum sine Deo, neque Deus absolutum est sine mundo, sed Deus cum mundo unus absolutum, et mundus cum Deo unus absolutum est. Absolutum vero unum tantum potest esse. Mundus igitur non solum imago Dei (εἰκὼν τοῦ Θεοῦ), sed inseparabiliter unus cum Deo est, et sine Deo ne cogitari quidem potest, ut et Deus sine mundo non potest cogitari.

Quum ergo nihil nisi in cogitatione est, et mundus est in cogitatione Dei, seu potius mundus est Dei cogitatio. Cogitando vero cogitans ad sui apperceptionem pervenit; Deus se percipit, seu se ipsum cogitat in mundo, seu mundum cogitans. Neque igitur mundus extra cogitationem Dei est, neque aliud nisi ipsa Dei cogitatio.

Videtur nobis (ut ad Theologiam paulisper transeamus) ita etiam interpretari posse Joannis Evangelistae de λόγῳ sententia, quum dixit: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος (cogitatio sc. Dei), καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. — Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Initio erat co-

gitatio, et cogitatio erat apud Deum (in Deo), et cogitatio erat ipse Deus (seu, Deus erat cogitatio, i. e. Deus cogitabat). — Omnia per eam (per Dei cogitationem) facta sunt: et sine ea nihil factum est, quod factum est (i. e. nihil existit, quod existit). — Omnia existunt, quae a Deo cogitantur, et quia a Deo cogitantur, et cogitantur a Deo, quia existunt. — Sed hunc sacrae scripturae locum Theologis ad planius explicandum mittimus.

§. 6.

Deus aeternus est.

Necessarium erit, ut nostram de Deo sententiam amplius explicemus, quia tum tantum, quae de mundo, quaeque de cogitatione diximus, satis evidentia erunt.

Deus est unus, omnium rerum causa, omnia movens, animus mundi. Unitas Dei nobis non erit probanda. Quod summum est, non potest esse, nisi unum; aliter enim non posset esse summum.

Deum omnium rerum causam esse, sic intelligimus: Omnia quae sunt, sunt quoad

cogitantur. Deus mundum cogitat, ergo mundus est per Deum, quia a Deo cogitatur, et Deus est causa mundi. Deus vero mundum non solum cogitavit et cogitatione (si licet ita dicere) creavit, sed semper mundum cogitat, ergo et mundum semper movet, ergo et animus mundi est. Ut vero Deus mundi animus est, ita et dici posset, mundum Dei corpus esse.

Id tandem, quod ipsum omnium rerum causa est, non potest habere causam. Id, per quod omnes res sunt, non potest esse per aliquid, extra id ipsum positum. Deus ergo sua ipsius causa est, i. e. Deus non habet causam extra se, Deus aeternus est.

(Aeternum vero est, non quod in tempore perseverat, sed quod temporis et spatii conditionibus omnino non obnoxium est.)

§. 7.

Mundus aeternus est.

Neque Deus sine mundo, neque mundus sine Deo cogitari potest. Deus nequit esse, nisi cogitans et movens; quid vero cogita-

visset, quidque movisset, nisi mundum, qui autem ipse cogitatio est? Ut ergo Deus nullam extra se causam habet, ita et mundus. Si tamen Deum omnium rerum causam esse dicimus, per id nihil aliud intelligimus, nisi quod Deus et mundus unum idemque sunt, et ut in homine animus et corpus unum tantum hominem constituunt, neque ullo modo separati cogitari possunt, quia separati non amplius totus essent homo, ita et Deus et mundus unum universum, unicum absolutum constituunt.

Hic vero erit locus, quaenam nostra de creatione mundi sententia sit, declarare.

Creatio ex nihilo effugit rationem, et ne cogitari quidem potest. Omnis enim materia aeterna est. Non ergo mundus in tempore creatus est, sed semper erat et semper creatur, i. e. semper movetur, ita ut singulae quidem formae mutantur, totum vero semper idem est ac manet, et in hac ipsa aeterna creatione, quae certis et aeternis legibus fit, mundus aeterna vita fruitur.

Nemo vero dicat, hanc de creatione sententiam de Dei magnitudine et de ipsius

mundi dignitate aliquid detrahare. Nos contra censemus, eam de Deo ideam, qua aeternus animus aeterni mundi est, majorem atque tum Deo, tum etiam mundo digniorem esse. Quid enim majus, quid dignius cogitari potest, quam mundus in aeternum vivens et aeterna pulchritudine florens, atque Deus mundum in aeternum creans, movens, et certis ac aeternis legibus regens? Ea vero de Deo sententia nobis indigna videtur, cum Deum ad humanam conditionem, quamquam talibus attributis, quae a humana conditione aliena sunt, cogitamus.

Ponimus ergo mundum, aeternam Dei cogitationem, et ipsum aeternum, i. e. temporis et spatii conditionum prorsus expertum esse, et aeterna pulchritudine pemper floruisse, et nunc florere, et nunquam senescentem in aeterna juventute victurum esse.

§. 8.

Ergo et cogitatio aeterna est.

Ex aeternitate Dei et mundi necessario sequitur, etiam cogitationem aeternam esse.

Quum enim Deus, summum cogitans, atque mundus, summum cogitatum, aeterni sunt ac esse debent, etiam ipsa cogitatio non nisi aeterna esse potest. Nam in cogitatione cogitans ac cogitatum unum fiunt. Quum vero neque cogitans prior esse potest, quam cogitatum, neque cogitatum prius, quam cogitans, quia nemo quid cogitare potest, quod non est, neque etiam quid potest esse, nisi cogitatur, id, quod cogitantem cum cogitato (sc. Deum cum mundo) in unum conjungit, nempe cogitatio, aequae ac ei aeternum sit, necesse est.

Pars II.

De cogitatione individui.

§. 9.

Cogitatio individui non nisi aeterna
cogitatione nititur.

In universo omnia ita conjuncta, seu potius unum cum universo sunt, ut nullo modo ab universo sejungi possunt. Nihil igitur est per se, sed tantum quatenus ad universum pertinet. Universum in se perfectum et absolutum est, neque aliquid in eo supervacuum esse potest, neque aliqua re necessaria caret. Ita ut est, est ac esse debet, et ne aliter quidem esse potest.

Si vero omnia, quae sunt, in universo sunt, et non nisi in universo esse possunt, se-

quitur, etiam cogitationem individui uniuscujusque in universo complecti, neque a cogitatione aeterna separari posse, ergo aequae aeternam esse.

Non tamen cogitatio individui emanatio aeternae cogitationis dici potest; nam quod emanat non permanet in eo, e quo emanat. Cogitatio vero individui in aeterna cogitatione permanet, quia in ipsa aeterno modo generata et nata necessario cum ipsa cohaeret, neque ullo modo ab ea sejungi potest. Sequitur ergo, cogitationem uniuscujusque individui locum necessarium in infinita cogitationis serie habere, annulum quodam modo infinitae cogitationis catenae esse, cujus tamen nullus annulus neque prior neque serior quoad tempus est, sed unus cum tota una eademque aeternitate fruitur. Annulus vero per se non est catena, in catena tantum suum habet locum; sed et certus annulorum in catena conjunctorum numerus non esset catena infinita, quae innumerabilibus annulis constat, quorum nullus ab ipsa sejungi, neque uno sejuncto catena amplius infinita esse posset.

§. 10.

Quae inde de cogitatione individui sequuntur.

Fortassis vero quis objiceret: Universum bonum esse, quia aliter sibi ipsi contradiceret: ergo et cogitationem aeternam non nisi bonam esse. Ab individuo vero et mala cogitari posse; quum autem cogitatio individui in cogitatione aeterna posita est, etiam mala in cogitatione aeterna posita esse: ergo et cogitationem aeternam bonam esse non posse. Respondemus: quae in individuo mala sunt, tamen in universo non sunt mala. Universum in se perfectum est, neque individuorum imperfectio obstat, quo universum minus perfectum sit. Ergo et ea, quae mala cogitantur, non impediunt, quo minus cogitatio aeterna in se perfecta bonaque sit.

Sed et id objici posset: In universo omnia esse necessaria, quum vero cogitatio individui ad universam cogitationem pertinet, etiam male cogitata necessaria essent, quod tamen summae perfectioni minime convenit. Concedimus, etiam male cogitata necessaria esse,

quod vero in individuo malum est, non ideo malum est in universo, ut jam supra diximus.

Sed, dici posset, et eum, qui mala tantum cogitaverit, ab omni culpa liberari debere, quia necessario ita cogitaverit, neque aliter cogitare potuerit. Quod vero non sequitur. Universum in se perfectum est, individuum vero necesse est tendat, ut universi perfectionem in se accipiat atque per se exhibeat, quod si minus fecerit, id quoque in universo quidem necessarium est, non vero in individuo, quare et individuum de culpa absolvi nequit.

Sed liceat nobis, ut aeternae cogitationis ideam sub imagine quadam adumbremus. Cogitatio aeterna arbor aeterna, in se perfecta, innumerabilibus ramis, foliis ac floribus ornata est. Quis vero negabit, in arbore omnia necessaria esse? tamen truncus, et rami et folia atque flores sua quisque forma gaudent, atque et inter se varii sunt, ita ut ne duo quidem folia invenires, quae eandem formam habent, iisdemque omnino coloribus fulgent. Invenies etiam folia et flores a vermiculis laesos, seu quodam naturae luso a forma usi-

tata aberrantes. An vero ideo tota arbor minus perfecta esset? Ergo et singulae aberrationes et infinitae varietates in cogitatione individuorum a summa perfectione aeternae cogitationis minime derogant.

Ut vero universum aeterna vita fruens, aeterna pulchritudine floret, et in innumerabilibus individuis et maxime variis formis intuetur, ita et cogitatio, quacunque forma, quibuscunque varietatibus in individuis exhibeatur, semper tamen eandem se refert, in se perfecta, aeterna est.

Ex iis vero, quae de aeterna cogitatione in individuis exhibita diximus, etiam animi dotes, quibus singuli excellunt, forsitan illustrari possent. Quid si tales animi dotes quasi recordatio jam antea cogitatorum essent? Non hoc modo illustraretur, quomodo hic talem alius aliam rem facilius disceret, ac alii? Recordatur nempe, se jam in priori vita talia cogitavisse et didicisse. Tum et a natura is esset poëta, qui jam in vita priori animum usque ad poësin elevallet etc.

Ex hac porro de cogitatione sententia etiam de vita post mortem futura argumentari potest. Si hanc vitam, qua nunc fruimur, continuationem et quasi recordationem prioris esse censemus, et vita futura praesentis vitae continuatio et recordatio erit. Omnis vero vita, tum ea, qua nunc fruimur, tum prior et futura, una tantum est. Ita et omnis cogitatio non nisi una est, in universo, omnis vitae et cogitationis fonte aeterno, generata ac nata, e quo profluens ad eundem semper refluit, et in ea aeternam vitam vivit, neque quid, quod cogitatum est, umquam perire potest, et quum ipsa vita aeterna est, ne morte quidem cogitationis series interrumpitur.

Quae vero potest esse dignior cogitationis contemplatio! quae magis apta ad animum erigendum! quam si id persuasum habemus, omnia a nobis cogitata in aeterna cogitatione generata ac nata atque in ea permanfura esse, e qua omnis pulchritudo, omnis religio, omnis scientia artesque, omnisque σοφία profluunt.

I n p r i m a t u r.

Professor G. P. Jäfsche, Cenfor.

Dorpat, d. 7. Sept. 1813.